

O

P

E

R

A

**PERNÍKOVÁ
CHALÚPKA**

ENGELBERT
HUMPERDINCK

**METODICKÝ LIST
PRE ŠKOLY**

METODICKÝ LIST
PRIPRAVILA Natália Dadíková
ILUSTRÁCIE Hedviga Gutierrez

1

Janko a Marienka majú doma oprat' a vyvešať bielizeň. Namiesto toho sa blázni a tancujú po kuchyni, až popadajú na zem.

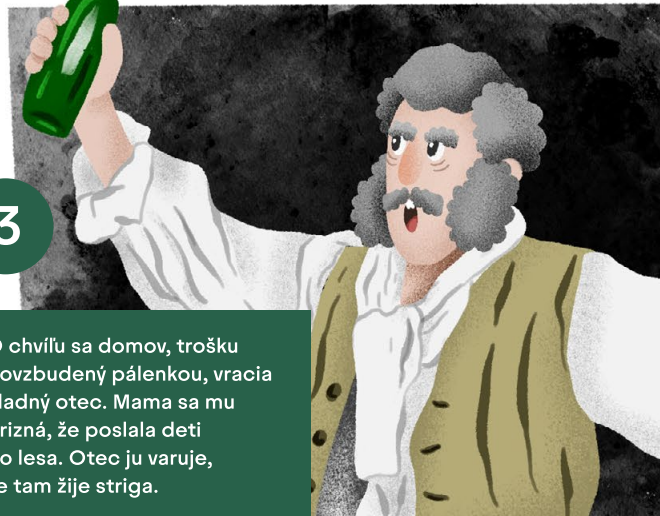
2

Keď mama zistí, že neurobili, čo mali, veľmi sa hnevá. Za trest ich posla do lesa na jahody, lebo v dome aj tak niet čo jesť.

3

O chvíľu sa domov, trochu povzbudený pálenkou, vracia hladný otec. Mama sa mu prizná, že poslala deti do lesa. Otec ju varuje, že tam žije striga.

5

Blúdia po tmavom lese, počujú čudné zvuky a vidia zvláštne veci. Prichádza k nim Spánková víla, ktorá svojím spevom vždy uspi deti, aby sa im niečo pekné prisnilo. Janko s Marienkou zaspia v mäkučkom machu.

4

V lese sa stmieva a Janko s Marienkou vyjedli z košíka všetky jahody, ktoré nazbierali.

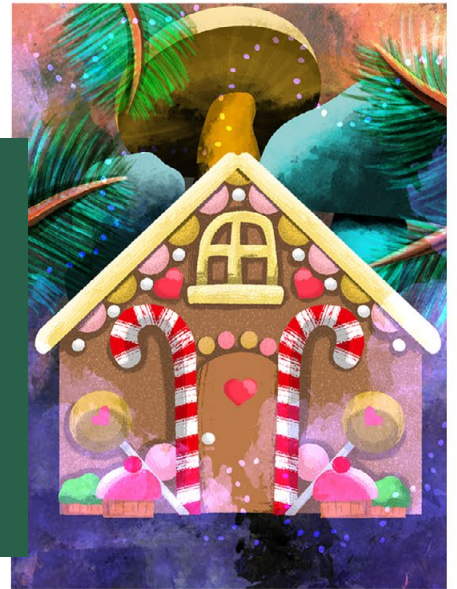

6

Vo sne ich obkolesia anjeli, snívajú sa im krásne sny.

7

Keď sa prebudia, v rannom slnku zbadajú voňavú chalúčku celú z perníkov, koláčov a zákuskov. Janko a Marienka začnú odlamovať perníky, keď sa im zaliečavým hlasom prihovori striga.

8

Núka im čokoládu, šľahačku, torty, aby chudučkého Janka vykrmila. Keď sa obaja pokúsia utiecť, striga ich začaruje, Janka zamkne za mreže a Marienku znehýbní.

9

Striga zakúri v peci, chce do nej hodiť Marienku. Tá však predstiera, že nevie, ako si sadnúť na lopatu. Keď jej to striga ukáže, deti ju šikovne postrčia do pece.

10

Kúzla sa pomínú a z chalúčky vychádzajú všetky chudobné strigou začarované deti.

11

Striga je preč, Janko s Marienkou sa opäť stretávajú so svojou mamičkou a oteckom.

ČO BY STE MALI VEDIEŤ O OPERE PRED NÁVŠTEVOU DIVADLA

ČO JE TO OPERA

Opera je druh umenia, v ktorom sa kombinuje spev, hudba, tanec a scénické umenie. Príbeh v opere sa vyjadruje prostredníctvom spevu a hudby a je sprevádzaný bohatou scénickou výzdobou a kostýmami. Hudobná aj scénická stránka majú rovnocennú úlohu. Opera sa hrá v divadle a je pre svoju zložitosť a krásu považovaná za jeden z najnáročnejších umeleckých žánrov.

ČO MÔŽEM V OPERE POČUŤ

Opera sa začína inštrumentálnou skladbou, keď ešte žiadne postavy nespievajú, na javisku už vidíme úvod do príbehu a hudobne navodí náladu celého diela. Volá sa **predohra**.

Keď v opere spieva niekto sám, voláme to **sólo**.

Potom prídu na rad **árie** – sólové spevy jednotlivých postáv, ich **duetá** – spevy dvoch postáv spievané spolu, **tercetá**, **kvartety** a **ansámble** – spevy viacerých postáv spievané spolu a **zbory** – veľké masové spevy členov zboru.

KTO VŠETKO JE V OPERE DÔLEŽITÝ

Jednu z kľúčových úloh v opere má **dirigent/dirigentka** – je nevyhnutný pre koordináciu hudobníkov a spevákov, aby sa dosiahol vyvážený zvukový výkon. Svojimi gestami určuje tempo (ako rýchlo alebo pomaly treba hrať a spievať), hlasitosť (ako ticho alebo nahlas treba hrať a spievať) a stará sa o to, aby všetko znelo včas a naraz. Je vlastne takým prostredníkom medzi tým, čo napísal hudobný skladateľ a ako to majú umelci interpretovať. Bez dirigenta by výkon na javisku a v orchestrálnej jame bol chaotický a nesúdržný. Dirigent/dirigentka totiž koordinuje orchester v jame, spevákov a zbor na javisku. Robí tak pomocou paličky, ktorú voláme **taktovka**.

Za to, čo v opere vidíte na javisku, je zodpovedný **režisér/režisérka**. Vymýšľa a riadi, ako sa príbeh odohrá na javisku, a pomáha účinkujúcim, aby ich výkony čo najlepšie vyjadrili dej a rôzne emócie. Výtvarníci navrhnu kostýmy, scénu a rekvizity, choreograf vymyslí a naučí umelcov tanečné pohyby a svetelný dizajnér scénu pútavo nasvieti. Aj keď na javisku je niekedy len pár umelcov, v zákulisí, ktoré ako diváci nevidíte, je vždy rušno. K neviditeľným hrdinom predstavenia patria šepkárka, inšpicienti, javiskoví technici, garderobierky a maskérky.

ORCHESTER A ZBOR

Divadelné predstavenia v opere by sa nezaobišli bez orchestra. Vidieť ho môžete v orchestrálnej jame a tvoria ho profesionálni hráči na rôznych hudobných nástrojoch – sláčikových, dychových, klávesových či bicích. Všetci sú spolu usadení v orchestrálnej jame, každý má pred sebou stojan a na ňom položené noty, z ktorých hrá.

Na scéne je často okrem sólistov aj množstvo spevákov v zbere. Tentoraz budete vidieť a počuť spievať deti z chlapčenského zboru. Na predstavenia ich pripravili zbormajstri.

HUDOBNÁ TERMINOLÓGIA

Univerzálnym jazykom opery je **taliančina**. Vďaka jej hudobnej terminológii si rozumejú hudobníci po celom svete.

Poznáš niektoré hudobné talianske výrazy? **Piano** (slabo, potichu), **forte** (silno, hlasno), **presto** (veľmi rýchlo), **allegro** (rýchlo, veselo), **andante** (krokom), **accelerando** (zrýchľujúci), **ritardando** (spomaľujúci), **legato** (viazane), **staccato** (krátko, oddelene), **crescendo** (zosilňovanie), **decrescendo/diminuendo** (zoslabovanie).

ČO JE TO ROZPRÁVKA?

Je to je krátky, väčšinou vymyslený príbeh, ktorý nás má pobaviť, ale aj poučiť. Podľa autorstva ich delíme na ľudové a autorské. V rozprávke sa občas dejú neobyčajné, priam zázračné veci. Často sa odohráva v nejakom vymyslenom svete, krajine, kde často fyzika aj logika fungujú inakšie ako v skutočnom živote. V rozprávkach sa dejú kúzla, zvieratá či predmety rozprávajú, ľudia menia podobu, vystupujú v nich neexistujúce bytosti – ježibaby, víly. Hrdina alebo hrdinka musí na svojej ceste prekonať rôzne prekážky – ale najmä v nej vždy dobro víťazí nad zlom.

Príbeh o Jankovi, Marienke, ježibabe a perníkovej chalúpkе literárne spracovali okrem bratov Grimmovcov aj Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Pavol Dobšinský či Mária Rázusová-Martáková.

ČO VIEME O OPERE *PERNÍKOVÁ CHALÚPKA*

Túto operu napísal koncom 19. storočia nemecký skladateľ Engelbert Humperdinck, **libreto** (text opery) napísala jeho sestra Adelheid Wette. Inšpirovala sa pri tom známym príbehom bratov Jakoba a Wilhelma Grimmovcov, ktorí zbierali a vydávali ľudové rozprávky. Vďaka nim sa nám zachovali príbehy o Snehulienke, Červenej čiapočke, Šípkovej Ruženke, Popoluške, o Perníkovej chalúpke a mnohé ďalšie.

Opera *Perníková chalúпка* (známa aj pod pôvodným názvom *Hänsel und Gretel*) mala premiéru v roku 1893, dirigoval ju známy hudobný skladateľ a dirigent Richard Strauss a odvtedy si získala srdcia mnohých divákov.

Opera *Perníková chalúпка* vznikla najprv ako piesňové pásmo pre rodinné bábkové predstavenie. Na odporúčanie rakúskeho skladateľa a hudobného kritika Huga Wolfa ju jej autor Engelbert Humperdinck prerobil a dokonponoval na prvú naozajstnú celovečernú detskú operu.

Je bohatá na krásne ľudové melódie a na veľmi bohatú a farebnú orchestráciu, inšpirovanú Richardom Wagnerom. Aj preto v nej počuť viacero príznačných motívov, tzv. **leitmotívov** – krátkych melódií či hudobných motívov, ktoré sa v opere opakujú a pomáhajú nám spoznať postavu, predmety alebo pocity v príbehu. Počuť budete napríklad motív modlitby či striginej metly.

Počas predstavenia budete z orchestrálnej jamy počuť hrať množstvo hudobných nástrojov: flautu, hoboje, klarinety, fagoty, lesné rohy, trúbky, trombóny, tubu, tympany, veľké bubny, kastanety, činely, zvonkohru, tamburínu, triangel, xylofón, harfu a sláčikové nástroje husle, violu, violončelo a kontrabasy. Dokonca aj nástroj, ktorý napodobňuje kukučku. Nezapadnite cez prestávku do orchestrálnej jamy nazrieť, aby ste ich všetky videli aj zblízka.

Rozprávka je známa doslova po celom svete, no pod jej pôvodným názvom *Hänsel und Gretel*. V slovenskej verzii majú súrodenci meno Janko a Marienka, v Česku Honzík a Mařenka, v Maďarsku Jancsi a Juliska, v Poľsku Jaś a Małgosia, vo Švédsku Hans a Gréta. V mnohých ďalších krajinách sa používajú rôzne verzie nemeckých mien Hänsel a Gretel.

Perníková chalúпка bola prvou operou vysielanou v priamom prenose rozhlasom (6. januára 1923) z Kráľovskej opery Covent Garden v Londýne.

KTO V OPERE ÚČINKUJE

Hlavnými postavami tohoto príbehu sú súrodenci Janko a Marienka, ich mama a otec, Striga, Spánková víla, Hríbik a Svetluška.

Postavy detí – Janka a Marienku – stvárňujú dospelé speváčky – sopranistka a mezzosopranistka. Aj preto sa postave Janka, ktorú spieva ženská speváčka, hovorí aj **nohavicová rola**. Postavu Ježibaby zasa spieva muž – tenorista. To by sme pre zmenu mohli nazvať **sukňová rola**.

Okrem dospelých sólistov – operných speváčok a spevákov – budete na scéne vidieť hrať, ale najmä počuť spievať aj deti z chlapčenského zboru.

KREATÍVNA ÚLOHA

Nakresli, ako by v tvojej fantázii vyzerala ideálna perníková chalúпка:

ORCHESTER

V tomto predstavení budeš vidieť a počuť tieto hudobné nástroje.

STRUNOVÉ NÁSTROJE

husle

viola

violončelo

kontrabas

harfa

DREVENÉ DYCHOVÉ NÁSTROJE

flauta

hoboj

klarinet

fagot

PLECHOVÉ DYCHOVÉ NÁSTROJE

trúbka

trombón

lesný roh

tuba

BICIE NÁSTROJE

tympany

xylofón

veľký bubon

tamtam

triangel

činely

kastanety

tamburína

ÚLOHY PO PREDSTAVENÍ

1 Ktoré postavy vystupujú v tejto opere?

2 Ktoré postavy sa ti najviac páčili? Prečo?

3 Aké hudobné nástroje si počul/a hrať?

4 Kto po celý čas viedol a koordinoval spevákov a orchester?

5 Ako sa ti páčili kostýmy? Ktorý ťa zaujal najviac?

6 Ako na teba pôsobila scéna? Na aké rôzne miesta sme sa vďaka nej v príbehu pozreli?

7 Ako sa volali nemeckí bratia, ktorí zbierali a vydávali ľudové rozprávky?

8 Ktoré rozprávky sa nám dodnes vďaka nim zachovali?

9 Ako voláme krátky hudobný úsek, ktorý sa v opere viackrát zopakuje a je typický pre nejakú postavu, predmet alebo emóciu?

10 Ako sa hovorí mužskej postave, ktorú spieva ženská speváčka?

10 Čo sa ti na predstavení páčilo?

11 Bolo niečo, čo sa ti na predstavení nepáčilo?

12 Čo by si bol/a urobil/a inakšie?

13 Čo ťa v divadle prekvapilo?

14 V čom podľa teba spočíva rozdiel medzi počúvaním hudby napríklad z prehrávača, telefónu, z CD, platne, cez slúchadlá a živým zážitkom v divadle?

15 Zaspievaj si známu pesničku (napríklad *Prší, prší*, alebo *Kohútik jarabý*) najprv piano (slabo, potichu), potom forte (silno, hlasno), vyskúšaj presto (veľmi rýchlo) a na záver staccato (krátko, oddelene).

16 Keby si od zajtra mohol/mohla pracovať v Opere SND, čo by ťa najviac bavilo robiť?

hrať na hudobnom nástroji dirigovať orchester

spievať sólo hlavnú postavu spievať s deťmi v zbore

tancovať vymýšľať tanečné choreografie

šiť kostýmy vyrábať rekvizity

navrhovať scénu robiť rôzne divadlené efekty

svietiť scénu písať hudobné diela

AKO SA SPRÁVAŤ V DIVADLE

OBLEČENIE

Divadlo je miesto, kam sa ľudia oblečú o niečo krajšie a slušnejšie ako na iné bežné príležitosti. Dokonca na premiéry prichádzajú diváci aj v slávnostných šatách. Na bežné predstavenie je vhodné obliecť sa pekne a slušne, aby sme ukázali úctu voči umelcom a iným divákovi.

PRÍCHOD DO DIVADLA

Do divadla prídte s dostatočným predstihom, ideálne 20-30 minút pred začiatkom. V šatni, v pokladnici a na toaletách môže byť veľa ľudí. Pretože v prípade, že budete na predstavenie meškať, uvádzačky vás do sály už nepustia.

ŠATŇA

Ak prichádzate do divadla v chladnejšom počasí, bundy, kabáty, dáždniky a tašky si odložte v šatni. V sále by vám a ostatným hosťom zavádzali. Je to bezplatné. Personál vám dá číslo, ktoré si odložte a po skončení predstavenia si s ním svoje veci vyzdvihniete.

AKO SA V SÁLE USADIŤ

Všimnite si, či máte vstupenku na prízemie alebo na balkón, či vpravo alebo vľavo. Ukážte ju uvádzačovi a uvádzačkám pri vstupe, aby ju skontrolovali. V sále nájdite svoj rad a sedadlo. Keď k svojmu miestu prechádzate popred ostatných sediacich divákov, nikdy sa im neotáčajte chrbtom, vždy kráčajte otočení tvárou k nim.

MOBILNÉ TELEFÓNY

Pred začiatkom predstavenia je dôležité vypnúť svoj mobilný telefón a zariadenia, ktoré by mohli vyvolať rušivé zvuky, ako napríklad zvuky notifikácií alebo zvonenie telefónu. Počas predstavenia si umelcov nefotíte a nefilmujeme. Fotografie nájdete na webe divadla a odfoťiť umelcov si môžete počas záverečného potlesku a klaňačky.

ČO ROBIŤ POČAS PRESTÁVKY

Niektoré predstavenia majú prestávku, počas ktorej môžete opustiť divadelnú sálu. Trvá zvyčajne 20 minút a počas nej sa môžete prejsť po divadle, pohovárať sa s priateľmi o dojmach z predstavenia, navštíviť výstavu vo vestibule, občerstviť sa v bufete alebo navštíviť toaletu. Na konci prestávky zaznie v priestoroch divadla upozornenie, že prestávka sa končí a treba sa vrátiť na svoje miesto.

TITULKY

Operné predstavenia uvádzame často v pôvodnom jazyku – po taliansky, nemecky, česky a podobne. Aby ste postavám na javisku rozumeli, pripravili sme pre vás **titulky** v slovenskom, českom a jednom svetovom jazyku (po nemecky alebo anglicky). Prečítať si ich môžete na titulkovacom zariadení nad javiskom.

PRAKTICKÉ RADY

TICHO

Počas predstavenia je dôležité byť ticho a sústrediť sa na to, čo sa deje na pódiu. Nemali by sme sa medzi sebou rozprávať, vydávať rušivé zvuky, šuchotať papierikmi z cukríkov, aby sme neodvážali pozornosť od umelcov a nevyrušovali ostatných divákov. V divadle – na rozdiel od kina – počas predstavenia nič nekonzumujeme. Pukance, kola či čipsy sem veru nepatria.

AKO ZA PREDSTAVENIE POĎAKOVAŤ

Keď sa nám výkon umelcov zdá výnimočný, môžeme účinkujúcim zatlieskať a svoje nadšenie prejavovať zakričaním slovíčka *Bravo!*

VSTUPENKA

Ak chcete navštíviť divadelné predstavenie, je potrebné vopred si kúpiť vstupenku. Podobne ako keď idete do kina. V pokladnici alebo na internete si vyberiete predstavenie, termín a vyberiete si sedadlo, na ktorom by ste chceli sedieť. Vstupenky máme v rôznych cenových kategóriách podľa toho, kde v sále sedíte. Úplne vpredu pri javisku, kde vidíte na hercov, tanečníkov, spevákov a orchester zblízka, sú vstupenky najdrahšie. Vy ako školáci k nám máte vstupenky za nižšiu cenu, aby ste k nám mohli prísť so školou, rodinou alebo kamarátmi čo najčastejšie.

ABONENTKA

Ak do divadla chodievate radi a často, môžete si na každú sezónu kúpiť predplatenú vstupenku na sériu vybraných divadelných predstavení – **abonentku**. Vďaka nej sa dostanete na všetky nové premiérové predstavenia a môžete si vybrať svoje obľúbené miesto v sále.

ŠTUDENTSKÝ PAS

So Študentským pasom SND môžete prísť na ktorékoľvek predstavenie počas celej sezóny, ktoré nie je vypredané. Ak v sále ostali pred predstavením nepredané miesta, naše uvádzačky vás na ne usadia. No vstup do sály vám negarantujeme.

BULLETIN

Pred predstavením je dobré oboznámiť sa s tým, čo si idete pozrieť, o čom ten príbeh bude a ako bude inscenácia vyzerať. Dočítate sa to buď na webstránke divadla, alebo v **bulletine** (čítaj bilténe). Je to malá knižočka, v ktorej sú informácie o skladateľovi, diele a tvorcovi inscenácie. Ako pripravili scénu, ako vyberali kostýmy, prečo si zvolili túto tému. Nájdete tam aj množstvo fotografií, ktoré vám zostanú na pamiatku po odchode z predstavenia. Bulletin pre vás pripravujeme aj v digitálnej verzii, aby ste si ich vedeli prečítať aj vo svojich mobilných zariadeniach. Nájdete ich na webovej stránke SND.

